

УДК 336.143.2+336.146

Степанюк Н.І., аспірант

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВЗАЄМОДІЇ УЧАСНИКІВ БЮДЖЕТНОГО ФІНАНСУВАННЯ В УКРАЇНІ

У статті підлягають розгляду питання щодо взаємодії учасників бюджетного фінансування при казначейській системі касового виконання бюджету. Проблематику взаємодії учасників бюджетного фінансування представлено відповідно до стадій виконання бюджету за видатками та кредитування.

Ключові слова: учасники бюджетного фінансування, касове виконання бюджету, казначейське обслуговування виконання бюджету.

Stepaniuk N.

THE ACTUAL INTERACTION ON THE BUDGET FUNDING OF UKRAINIAN

The article is considered the questions of the interaction of the budget financing cash at the treasury system performance. Issues of interaction of the budget financing are presented according to the stages of implementation of the budget expenditures and financing.

Key words: participants of funding, cash budget performance, treasury service performance.

Степанюк Н. И.

АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ УЧАСТНИКОВ БЮДЖЕТНОГО ФИНАНСИРОВАНИЯ В УКРАИНЕ

В статье подлежат рассмотрению вопросы относительно взаимодействия участников бюджетного финансирования при казначейской системе касового выполнения бюджета. Проблематика взаимодействия участников бюджетного финансирования представлена в соответствии со стадиями выполнения бюджета за расходами и кредитования.

Ключевые слова: участники бюджетного финансирования, кассовое выполнение бюджета, казначейское обслуживание выполнения бюджета.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. За роки становлення України як самостійної держави відбулися радикальні зміни в усіх сферах життя суспільства. Вони торкнулися і бюджетної сфери, в якій одним із найпріоритетніших напрямків було виокремлення учасників бюджетного фінансування та досягнення ефективності їх взаємодії. Але і на сьогодні питання взаємодії учасників бюджетного фінансування в Україні є актуальними і потребують подальшого вдосконалення.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. З періоду проголошення незалежності України науковцями ведуться дискусії щодо врегулювання відносин між учасниками бюджетного фінансування. Вагомий внесок у розв'язання цього питання внесли науковці: С. О. Булгакова, О. С. Даневич, В. М. Опарін, Л.Л. Осипчук, П. Г. Петрашко, А.М. Стівчатий, В. І. Стоян, В. М. Федосов, О. О. Чечуліна, С. І. Юрій та інші.

Цілі статті. На підставі аналізу практичних аспектів взаємодії учасників бюджетного фінансування в Україні визначити проблематику та обґрунтувати можливі шляхи їх вирішення.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. На початку дослідження стверджуємо, що коло учасників бюджетного фінансування залежить від системи касового виконання бюджету. У світовій практиці залежно від функціонування фінансової системи

виділяють: банківську, змішану і казначейську системи касового виконання бюджету. З періоду встановлення України як самостійної держави при виконанні Державного бюджету України, а згодом і місцевих бюджетів мали місце вказані системи. У науковій літературі під касовим виконанням бюджету розглядають «організацію і здійснення розрахунково – касових операцій (приймання, зберігання і видання бюджетних коштів) щодо виконання бюджету відповідного рівня» [4, с.277].

Окреслимо коло учасників бюджетного фінансування за кожної із трьох відомих систем касового виконання бюджету, визначивши при цьому особливості функціонування кожної із них.

В Україні з 1992 по 1997 роки діяла банківська система виконання бюджету. За цією схемою рахунки відкривалися в банківських установах. Учасниками бюджетного фінансування при банківській системі касового виконання бюджету були: органи Міністерства фінансів України, органи Національного банку України і комерційних банків та розпорядники бюджетних коштів. Без сумніву ця система відповідала тогочасним потребам економіки, але рух коштів лише по вертикалі знижував її ефективність. При цьому Міністерство фінансів України не мало реальних важелів управління процесом бюджетного фінансування. Тому, постала необхідність у застосуванні нової системи обслуговування коштів бюджету.

Недоліками банківської системи виконання бюджету за видатками були:

- відсутність дієвого контролю за цільовим направленням і використанням бюджетних коштів;
- зосередження значних залишків бюджетних коштів на поточних рахунках бюджетних установ;
- невідповідність зарахування коштів на рахунки комерційних банків та органів влади.

Перелічені недоліки не дозволяли забезпечити рішення першочергових завдань, які виникали у державі і стали гальмом на шляху ринкових перетворень.

З 1998 по 2001 роки в Україні діяла змішана система касового виконання державного бюджету. Це одна із систем зарахування коштів на рахунки бюджету та перерахування з них, що передбачає можливість відкриття та ведення рахунків бюджету і мобілізацію коштів, як в установах банківської системи, так і в казначействі. Учасниками зазначеної системи були: органи Міністерства фінансів України, органи Національного банку України і установи комерційних банків, частково органи Державного казначейства України, розпорядники і одержувачі бюджетних коштів. Відкриття і ведення рахунків одночасно у банківських установах та в органах казначейства призводило до дублювання функцій, а відтак, до збільшення обсягу оброблюваної інформації, непродуктивних затрат часу працівників. Тому, ця система не забезпечувала управління бюджетними коштами на якісному рівні і була неефективною. Постала необхідність в оперативному управлінні бюджетними коштами, спрямування їх на першочергові соціально-економічні потреби. Вирішення цих питань стало можливим при переході до нової системи касового виконання бюджету, яка передбачала відкриття і введення рахунків щодо виконання бюджету в органах казначейства.

Казначейська система касового виконання Державного бюджету України, запроваджена з 1 квітня 1997 року. У цій системі учасниками бюджетного фінансування стали: органи Міністерства фінансів України, органи Державного казначейства України, установи Національного банку і комерційні банки та розпорядники бюджетних коштів.

Для визначення проблематики взаємодії учасників бюджетного фінансування при казначейському обслуговуванні бюджету за видатками в Україні звернемося до статті 46 Бюджетного кодексу України, в якій висвітлені стадії виконання бюджету за видатками та кредитування, а саме:

- 1) встановлення бюджетних асигнувань розпорядникам бюджетних коштів на основі та в межах затвердженого розпису бюджету;
- 2) затвердження кошторисів, паспортів бюджетних програм, а також порядків використання бюджетних коштів;
- 3) взяття бюджетних зобов'язань;
- 4) отримання товарів, робіт і послуг;
- 5) здійснення платежів відповідно до взятих бюджетних зобов'язань;
- 6) використання товарів, робіт і послуг для виконання заходів бюджетних програм;
- 7) повернення кредитів до бюджету за допомогою яких здійснюється обслуговування Державного бюджету України за видатками.

Ключове місце серед учасників бюджетного фінансування під час виконання державного бюджету за видатками належить Міністерству фінансів України та Державній казначейській службі України. Протягом місяця після затвердження Закону України «Про Державний бюджет» на відповідний рік Міністерство фінансів України надсилає розпис державного бюджету Державній казначейській службі України. У разі несвоєчасного прийняття Закону України «Про Державний бюджет» складається тимчасовий розпис бюджету. На практиці, це зазвичай має місце у I кварталі планового року. Також, протягом року, під час виконання бюджету, у розпис можуть вноситися зміни. Правильність і достовірність даних відображених у розписі забезпечують органи Міністерства фінансів.

Для уникнення недостовірності даних, відображених у мережі, Державна казначейська служба України щоденно надає Міністерству фінансів України інформацію з єдиної бази даних мережі розпорядників і одержувачів бюджетних коштів.

Важливою проблемою взаємодії органів Міністерства фінансів України з органами Державної казначейської служби України є, неспівпадання окремих даних тимчасового розпису державного бюджету із даними затвердженого розпису.

Наступним кроком є висвітлення взаємодії органів Державної казначейської служби України та головних розпорядників бюджетних коштів, а саме:

- доведення витягів з розпису державного бюджету Державною казначейською службою України до головних розпорядників бюджетних коштів;
- перевірка відповідності даних, відображених в мережі щодо вимог Єдиного реєстру. Оскільки Державна казначейська служба України є лише користувачем даних, відображених в мережі, вся відповідальність лежить на головних розпорядниках бюджетних коштів;
- правильність внесення змін до мережі щодо заповнення всіх полів і реквізитів. У разі невідповідності даних, відображених в мережі, вони повертаються головному розпоряднику бюджетних коштів з протоколом розбіжності на доопрацювання;
- відкриття асигнувань з метою уникнення тимчасових касових розривів у середині місяця. Ця процедура є достатньо громіздкою і трудомісткою операцією, оскільки по незахищених видатках у загальному фонді приблизно 90% їх відкривають із застосуванням так званого ручного управління;
- управління асигнуваннями шляхом коригування відкритих асигнувань розпорядники бюджетних коштів здійснюють у межах наданих Бюджетним кодексом України повноважень, а саме: 1) у випадку ліквідації або реорганізації установи і організації підпорядкованій головному розпоряднику коштів. У мережі одночасно перебуває новостворена установа і та що ліквідується; 2) у випадку необхідності перерозподілу відкритих асигнувань, як по території, мережі та по програмі; взяття головними розпорядниками коштів бюджетних зобов'язань та здійснення платежів після отримання товарів, виконання робіт і надання послуг.

Основними проблемами взаємодії органів Державної казначейської служби України з розпорядниками бюджетних коштів є:

несвоєчасність подання інформації для її відображення в єдиній базі даних мережі;

коригування відкритих асигнувань, що призводить до дублювання інформації та збільшення обсягу роботи;

застосування, так званого «ручного режиму управління видатками» в процесі відкриття асигнувань;

випадки недостовірності даних у платіжному дорученні та бюджетному зобов'язанні, що свідчить про необізнаність законодавства з боку розпорядників і одержувачів бюджетних коштів.

Взаємодія органів Національного банку України та комерційних банків з органами Державної казначейської служби України дозволяє централізувати бюджетні кошти на єдиному казначейському рахунку, з якого здійснюється бюджетне фінансування. Відомо, що органи Державної казначейської служби України є активними учасниками системи електронних платежів Національного банку України. Після отримання платіжних доручень та перевірки правильності відображених в них даних щодо придбання матеріалів, виконання робіт, надання послуг та цільового використання коштів, здійснюються платежі.

Висновки. Для вдосконалення взаємодії учасників бюджетного фінансування при казначейському обслуговуванні бюджету за видатками пропонується: дотримуватися термінів затвердження Закону України «Про державний бюджет України», бюджетного розпису та кошторисів; провести оптимізацію казначейських процедур обслуговування видатків бюджету; досягти пропорційності у бюджетному фінансуванні протягом бюджетного періоду; перейти на автоматизовану систему при відкритті асигнувань, що сприяє усуненню тимчасових касових розривів; дотримуватися економного та цільового використання бюджетних коштів; посилити відповідальність учасників бюджетного фінансування.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
2. Наказ Міністерства фінансів України №1407 від 24.12.2012 «Про затвердження Порядку казначейського обслуговування державного бюджету за витратами. Сайт в мережі Інтернет. / [Електронний ресурс] // Режим доступу до матеріалів: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0130-13/print1446805699670071>
3. Казначейська справа. інтегрований посібник. У 2-х т. – Т.1. / П.Г. Петрашко (під редакцією), О.О. Чечуліна, В.Т. Александров, С.О. Булгакова, К.М. Огданський, О.І. Назарчук, Н.І. Сушко. – Київ: НВП «АВТ», 2004. – 288 с.
4. Федосов В. Бюджетний менеджмент. Підручник / В. Федосов, В. Опарін, Л. Сафонова та ін.; За заг. ред. В. Федосова. – К.: КНЕУ, 2004. – 864 с.
5. Юрій С.І., Казначейська система: Підручник. / Юрій С.І., Стоян В.І., Даневич О.С., 2-ге вид. змін. й доп. – Тернопіль: Карп-бланш, 2006. - 818 с.